JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
ELEANOR SHARPSTON
19 päivänä marraskuuta 2015[1]

Asia C-377/14

Ernst Georg Radlinger ja
Helena Radlingerová
vastaan
Finway a.s.

(Ennakkoratkaisupyyntö – Krajský soud v Praze (Prahan alueellinen tuomioistuin, Tšekki))

Direktiivi 93/13/EY — Direktiivi 2008/48/EY — Maksukyvyttömyysmenettelyä koskevat kansalliset menettelysäännöt — Kansallisen tuomioistuimen velvollisuus tutkia viran puolesta maksukyvyttömyysmenettelyissä unionin kuluttajansuojalainsäädäntöön liittyviä kysymyksiä — Luoton kokonaismäärän merkitys — Todellisen vuosikoron laskeminen — Kulutusluottosopimusten kohtuuttomat ehdot — Sopimussakkoehtojen kohtuuttomuuden arviointi — Kumulatiivisen kohtuuttomuuden toteamisen seuraukset

1. Pääasiassa on kyse velallisten maksukyvyttömyysmenettelyn yhteydessä nostamasta liitännäisestä kanteesta.[2] Maksukyvyttömyysmenettelyyn johtaneet velat ovat seurausta velallisten kyvyttömyydestä täyttää kulutusluottosopimuksen mukaisia sitoumuksiaan. Ennakkoratkaisupyynnössään Krajský soud v Praze (Prahan alueellinen tuomioistuin) pyytää selventämään, ovatko sellaiset maksukyvyttömyysmenettelystä annetut kansalliset menettelysäännöt unionin oikeuden mukaisia, jotka estävät sitä ottamasta huomioon, sovelletaanko velallisiin direktiiviin 93/13[3] ja direktiiviin 2008/48[4] sisältyviä kuluttajansuojasäännöksiä. Se tiedustelee lähinnä, missä määrin se on velvollinen tutkimaan kyseisiä säännöksiä viran puolesta, onko direktiivin 2008/48 mukainen luotonantajien velvoite antaa tietoja otettava huomioon arvioinnissa, miten luottosopimuksen mukaisia seuraamuksia on arvioitava direktiivin 93/13 yhteydessä ja mitä vaikutuksia olisi sillä, että tällaiset seuraamukset todetaan kumulatiivisesti kohtuuttomiksi.

1 — Alkuperäinen kieli: englanti.

2 — Ymmärrän Tšekin lainsäädäntöön sisältyvän ilmauksen ”liitännäinen kanne” siten, että sillä tarkoitetaan maksukyvyttömyysmenettelyn aikana nostettavaa kannetta, jonka tuomioistuin ratkaisee maksukyvyttömyysmenettelyn yhteydessä.

3 — Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annettu neuvoston direktiivi 93/13/ETY (EYVL L 95, s. 25).

4 — Kulutusluottosopimuksista ja neuvoston direktiivin 87/102/ETY kumoamisesta 23.4.2008 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2008/48/EY (EUVL L 133, s. 66).

Euroopan unionin oikeus

Direktiivi 93/13

2. Direktiiviä 93/13 sovelletaan elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä tehtyjen sopimusten kohtuuttomiin ehtoihin.[5] Direktiivillä 93/13 pyritään varmistamaan, että kuluttajien kanssa tehtyihin sopimuksiin ei sisälly kohtuuttomia ehtoja, ja suojaamaan kuluttajia myyjän tai palvelun suorittajan vallan väärinkäytöltä, erityisesti yksipuolisilta vakiosopimuksilta ja kohtuuttomalta olennaisten oikeuksien poisjättämiseltä sopimuksista.[6] Jos sopimusehdosta ei ole neuvoteltu erikseen, sitä pidetään kohtuuttomana, ”jos se hyvän tavan vastaisesti aiheuttaa kuluttajan vahingoksi huomattavan epätasapainon osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille”.[7] Ennakolta laadittuja sopimusehtoja, joihin kuluttaja ei ole voinut vaikuttaa, ei koskaan pidetä 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuina ”erikseen neuvoteltuina” ehtoina.[8] Direktiivin 93/13 liitteessä on ohjeellinen luettelo, joka ei ole tyhjentävä, niistä ehdoista, joita voidaan pitää kohtuuttomina,[9] mukaan lukien ehdot, joiden tarkoituksena tai seurauksena on suhteettoman suuren korvauksen vaatiminen kuluttajalta, joka ei täytä velvollisuuksiaan.[10]

3. Sopimusehdon kohtuuttomuutta arvioidaan ”ottaen huomioon sopimuksen kohteena olevien tavaroiden ja palvelujen luonne ja viitaten sopimuksentekohetkellä kaikkiin sopimuksen tekoon liittyviin olosuhteisiin sekä kaikkiin muihin sopimuksen ehtoihin tai toiseen sopimukseen, josta se on riippuvainen”.[11]

4. Direktiivin 93/13 täytäntöön panemiseksi antamissaan toimissa jäsenvaltioiden on säädettävä, että ”elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja että sopimus jää muilta osin osapuolia sitovaksi, jos sopimus voi olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja”.[12]

5. Jäsenvaltioiden on myös ”kuluttajien ja kilpailevien elinkeinonharjoittajien edun vuoksi varmistettava, että on olemassa riittäviä ja tehokkaita keinoja kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisissä sopimuksissa”.[13]

Direktiivi 2008/48

6. Direktiivillä 2008/48[14] yhdenmukaistetaan kulutusluottosopimuksia koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten tiettyjä näkökohtia.[15] Direktiivin johdanto-osan kymmenennessä perustelukappaleessa selitetään, että vaikka direktiivissä 2008/48 määritellään nimenomaisesti sen soveltamisala, jäsenvaltiot voivat tästä huolimatta soveltaa sen säännöksiä unionin lainsäädännön mukaisesti aloihin, jotka eivät kuulu sen soveltamisalaan. Käsiteltävän asian kannalta merkityksellisiä ovat seuraavat direktiivin 2008/48 tavoitteet: avoimempien ja tehokkaampien

5 — 1 artiklan 1 kohta.

6 — Direktiivin 93/13 johdanto-osan neljäs ja yhdeksäs perustelukappale.

7 — 3 artiklan 1 kohta.

8 — 3 artiklan 2 kohta.

9 — 3 artiklan 3 kohta.

10 — Liitteessä olevan 1 kohdan e alakohta.

11 — 4 artiklan 1 kohta.

12 — 6 artiklan 1 kohta.

13 — 7 artiklan 1 kohta.

14 — Direktiiviä 2008/48 muutettiin myöhemmin Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2008/48/EY liitteessä I olevan II osan muuttamisesta todellisen vuosikoron laskemiseen liittyvien lisäoletusten osalta 14.11.2011 annetulla komission direktiivillä 2011/90/EU (EUVL L 296, s. 35). Direktiivi 2011/90 tuli kuitenkin voimaan vasta sen ajankohdan jälkeen, jona riidanalainen kulutusluottosopimus tehtiin.

15 — 1 artikla.

kulutusluottomarkkinoiden kehittyminen sisämarkkinoilla;[16] täydellinen yhdenmukaistaminen, jotta varmistetaan, että unionin kaikki kuluttajat voivat hyötyä korkeatasoisesta ja yhtäläisestä suojasta;[17] sen varmistaminen, että kulutusluottosopimuksissa on selkeästi ja tiiviisti kaikki tarvittavat tiedot, jotta kuluttajat voivat tehdä päätöksensä täysin tietoisena kaikista tosiseikoista ja jotta kuluttajat ovat tietoisia luottosopimuksen mukaisista oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan, ja sen varmistaminen, että kuluttajat saavat tietoa luoton todellisesta vuosikorosta, joka määritellään samalla tavalla kaikkialla unionissa, jotta he voivat vertailla korkoja.[18]

7. Direktiiviä 2008/48 sovelletaan kulutusluottosopimuksiin.[19] Sen soveltamisalan ulkopuolelle on kuitenkin jätetty nimenomaisesti sopimukset, ”joiden vakuutena on joko kiinnitys kiinteään omaisuuteen tai jäsenvaltiossa yleisesti käytetty muu vastaava vakuus, joka kohdistuu kiinteään omaisuuteen, tai kiinteään omaisuuteen liittyvään oikeuteen”.[20]

8. Merkityksellisiä ovat seuraavat 3 artiklaan sisältyvät määritelmät:

”c) ’luottosopimuksella’ [tarkoitetaan] sopimusta, jonka mukaan luotonantaja myöntää tai lupaa myöntää kuluttajalle luottoa maksun lykkäyksen, lainan tai muun vastaavan taloudellisen järjestelyn muodossa – –;

g) ’kuluttajalle aiheutuvilla luoton kokonaiskustannuksilla’ [tarkoitetaan] kaikkia kustannuksia, mukaan luettuina korko, palkkiot, verot ja muunlaiset maksut, jotka kuluttajan on maksettava luottosopimuksen yhteydessä ja jotka ovat luotonantajan tiedossa – –;

h) ’kuluttajan maksettavaksi tulevalla kokonaismäärällä’ [tarkoitetaan] luoton kokonaismäärän ja kuluttajalle aiheutuvien luoton kokonaiskustannusten yhteismäärää;

i) ’todellisella vuosikorolla’ [tarkoitetaan] kuluttajalle aiheutuvia luoton kokonaiskustannuksia ilmaistuna luoton kokonaismäärälle laskettuna vuosikorkona, johon soveltuvissa tapauksissa sisältyy 19 artiklan 2 kohdassa tarkoitetut kustannukset;[21]

– –

l) ’luoton kokonaismäärällä’ [tarkoitetaan] luottorajaa tai luottosopimuksen mukaisesti käyttöön annettavaa kokonaismäärää;

– –”

9. Direktiivin 2008/48 5 artiklassa säädetään velvollisuudesta antaa kuluttajille tietoa ennen kulutusluottosopimuksen tekemistä. Vaikka käsiteltävässä asiassa ei ole kyse 5 artiklasta sinänsä, siinä säädetyt tiedot kuvastuvat 10 artiklan sitovassa luettelossa luottosopimuksissa mainittavista tiedoista. Viimeksi mainitussa säännöksessä edellytetään, että luottosopimukset on laadittava kirjallisina tai

16 — Johdanto-osan kuudes ja seitsemäs perustelukappale.

17 — Johdanto-osan yhdeksäs perustelukappale.

18 — Johdanto-osan 19 ja 31 perustelukappale.

19 — 2 artiklan 1 kohta.

20 — 2 artiklan 2 kohdan a alakohta.

21 — 19 artiklan 1 kohdassa säädetään, että todellinen vuosikorko lasketaan liitteessä I olevassa I osassa esitetyn matemaattisen kaavan mukaisesti. Saman artiklan 2 kohdassa säädetään, että todellisen vuosikoron laskemista varten määritetään kuluttajalle aiheutuvat luoton kokonaiskustannukset siten, että tiettyjä maksuja, jotka kuluttajan on suoritettava, ei oteta huomioon, kun taas tietyt kustannukset on otettava huomioon. Näiden maksujen ja kustannusten yksityiskohdat eivät ole merkityksellisiä käsiteltävän asian kannalta, enkä siksi esitä niitä tässä.

muulla pysyvällä tavalla. Kaikkien sopimuspuolten on saatava yksi kappale luottosopimuksesta.[22] Direktiivin 10 artiklan 2 kohdassa luetellaan 22 tietoa, jotka luottosopimuksessa on mainittava selkeästi ja tiiviisti. Luettelossa mainitaan muun muassa ”luoton kokonaismäärä ja sen nostoa koskevat ehdot”.[23]

10. Siltä osin kuin direktiivissä 2008/48 yhdenmukaistetaan kulutusluottosopimuksia, jäsenvaltiot eivät voi ottaa käyttöön säännöksiä, jotka poikkeavat direktiivissä annetuista, ja niiden on huolehdittava siitä, että kuluttajat eivät voi luopua heille direktiivin täytäntöön panemiseksi annettavien tai direktiiviä vastaavien kansallisten säännösten nojalla kuuluvista oikeuksista.[24]

11. Jäsenvaltioiden on säädettävä tehokkaista, oikeasuhteisista ja varoittavista seuraamuksista direktiivin 2008/48 täytäntöön panemiseksi.[25]

Kansallinen oikeus

Maksukyvyttömyysmenettely

12. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin selittää, että maksukyvyttömyysmenettelyä koskevia kansallisia säännöksiä sovelletaan seuraavasti.

13. Henkilö on maksukyvytön, jos hän ei pysty täyttämään taloudellisia sitoumuksiaan yli 30 päivän ajan maksun erääntymisestä. Velallinen, joka ei ole elinkeinonharjoittaja, voi tehdä maksukyvyttömyystuomioistuimelle hakemuksen siitä, että hänen maksukyvyttömyystilaansa tarkastellaan ja että se päätetään veloista vapauttamalla. Tällaisessa menettelyssä maksukyvyttömyystuomioistuin ei voi tarkastella ilmoitettujen saatavien pätevyyttä, määrää tai etuoikeusjärjestystä, vaikka kyse olisi direktiiveissä 93/13 tai 2008/48 säännellyistä seikoista, ellei konkurssipesän hoitaja, toinen velkoja tai, poikkeustapauksessa, velallinen itse riitauta saatavia. Asianomaisen osapuolen on nostettava sitä koskeva liitännäinen kanne maksukyvyttömyystuomioistuimessa.

14. Jos maksukyvyttömyystuomioistuin on hyväksynyt konkurssin päättämisen veloista vapauttamalla, velallinen voi nostaa liitännäisen kanteen. Jos kyseinen kanne koskee täytäntöönpanokelpoista vakuudetonta saatavaa, maksukyvyttömyystuomioistuin voi tutkia sen. Maksukyvyttömyystuomioistuimen arviointi rajoittuu kuitenkin siihen, onko saatava rauennut tai vanhentunut.[26] Kansallisten menettelysääntöjen mukaan maksukyvyttömyystuomioistuin ei voi tutkia tällaisen kanteen perusteita siltä osin kuin se koskee vakuudellisia saatavia.[27]

Kuluttajalainsäädäntö ja kulutusluotot

15. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että mikä tahansa oikeustoimi, joka sisällöllään tai tarkoituksellaan rikkoo tai kiertää lakia tai on hyvien tapojen vastainen, on pätemätön.

22 — 10 artiklan 1 kohta.

23 — 10 artiklan 2 kohdan d alakohta. Noston (englanniksi ”drawdown”) käsitettä ei määritellä direktiivissä 2008/48. Shorter Oxford English Dictionaryn määritelmän mukaan ”drawdown” on ”an act of raising money through loans; borrowing” (”rahan hankkimista lainoilla; lainaamista”). Sen ymmärretään myös toisinaan viittaavan tilanteeseen, jossa laina asetetaan saataville ja lainanottaja saa varat käyttöönsä useassa erässä.

24 — 22 artiklan 1 ja 2 kohta.

25 — 23 artikla.

26 — Tällaista saatavaa kohdellaan samalla tavalla kuin jos konkurssipesän hoitaja olisi riitauttanut saatavan (konkurssista ja sen päättämisestä annetun lain nro 182/2006, sellaisena kuin se on muutettuna lailla nro 185/2013 (maksukyvyttömyyslaki), 410 §:n 2 ja 3 momentti).

27 — Maksukyvyttömyyslain 160 §:n 4 momentti.

16. Kulutusluottosopimukset on tehtävä kirjallisesti, ja luotonantajan on sisällytettävä niihin muun muassa tiedot luoton kokonaismäärästä ja todellisesta vuosikorosta. Näiden vaatimusten noudattamatta jättäminen ei tee luottosopimuksesta kokonaisuudessaan pätemätöntä. [28] Jos kuluttaja kuitenkin vetoaa tähän seikkaan luotonantajaa vastaan, kulutusluotosta katsotaan perityn korkoa sopimuksen tekoajankohdasta alkaen sen alennetun korkokannan mukaisesti, jota sovellettiin sopimuksen tekoajankohtana ja jota julkaisee Tšekin keskuspankki, ja muita kulutusluottoon liittyviä maksuja koskevat sopimusehdot ovat pätemättömiä. [29]

17. Pätemättömiä ovat sellaiset kuluttajasopimusten ehdot, jotka lojaliteettiperiaatteen vastaisesti aiheuttavat kuluttajan vahingoksi huomattavan epätasapainon osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille. [30]

Tosiseikat, asian käsittelyn vaiheet ja ennakkoratkaisukysymykset

18. Ernst Radlinger ja Helena Radlingerová (jäljempänä Radlingerit tai kuluttajat tai velalliset) tekivät 29.8.2011 kulutusluottosopimuksen Smart Hypo -nimisen yrityksen (jäljempänä luotonantaja) kanssa. Sopimuksen mukaisesti Smart Hypo myönsi 1 170 000 Tšekin korunan (CZK) (43 205 euron) luoton. [31] Radlingerit sitoutuivat luottosopimuksessa maksamaan luotonantajalle 2 958 000 CZK (109 231 euroa) 120 kuukausierässä, jonka määrä oli 24 375 CZK (900 euroa) ja joka oli maksettava joka kuukauden 20. päivä (lukuun ottamatta ensimmäistä, 2 499 CZK:n erää, joka piti maksaa 31.8.2011, ja 33 000 CZK:n kuluja: nämä määrät vähennettiin luoton pääomasta). Takaisin maksettava määrä, 2 958 000 CZK, koostui seuraavista: i) 1 170 000 CZK:n pääomasta, ii) 10 prosentin vuosikorosta pääomalle takaisinmaksuajalta (myös 1 170 000 CZK), iii) luotonantajalle maksettavista 585 000 CZK:n (21 602 euron) palkkioista ja iv) yllä mainituista kuluista. [32] Sopimukseen sisältyneen maksusuunnitelman mukaan Radlingerien 31.8.2011 ja 20.7.2017 välisenä aikana maksamat erät käytettäisiin tosiasiallisesti luotonantajan kulujen, korkojen ja palkkioiden maksamiseen. He alkaisivat maksaa pääomaa takaisin vasta 73. kuukausierästä alkaen. Todelliseksi vuosikoroksi oli määritetty 28,9 prosenttia. [33]

19. Sopimuksen mukaan Radlingerit järjestivät lainan vakuudet siten, että he i) ottivat kiinnityksen perheen asuntona olevalle kiinteistölle, ii) ottivat kyseiselle kiinteistölle vakuutuksen, jonka mukaan vakuutustapahtuman sattuessa korvaukset maksettaisiin suoraan luotonantajalle, ja iii) hankkivat notaarin asiakirjan, johon sisältyi lauseke velan välittömästä täytäntöönpanokelpoisuudesta.

20. Lakisääteisen viivästyskoron lisäksi Radlingerit sitoutuivat luottosopimuksessa maksamaan luotonantajalle sopimussakkona 0,2 prosenttia luoton pääomasta kultakin päivältä tai päivän osalta, jona pääoman, luotonantajan palkkioiden tai koron maksu viivästyy. Jos viivästys ylittää kuukauden, he myös sitoutuivat maksamaan yksittäisen 117 000 CZK:n (4 320 euron) sopimussakon ja kertasuorituksena 50 000 CZK (1 846 euroa) niitä luotonantajan kuluja varten, joita tälle aiheutuu saatavien perinnästä; näihin eivät sisältyneet välimies-, oikeudenkäynti- tai asianajokulut. [34]

28 — Kulutusluottolain nro 145/2010 (zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů) 6 §:n 1 momentti ja liite 3.

29 — Kulutusluottolain 8 §.

30 — Siviililain (zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník) 55 §:n 2 momentti ja 56 §.

31 — Olen ilmoittanut vastaavat, pyöristetyt euromääräiset summat tämänhetkisen vaihtokurssin mukaisesti. Minun laskutapani mukaan edellä esitetyssä laskelmassa on pienoinen ongelma. Jos Radlingerien oli sopimuksen perusteella määrä maksaa takaisin 120 x 24 375 CZK, takaisin maksettava kokonaissumma oli 2 925 000 CZK eikä siten sisältänyt 33 000 CZK:n (1 219 euroa) summaa.

32 — Käytän jäljempänä ii, iii ja iv kohdasta yhteisesti nimitystä (lainan) oheiskulut.

33 — Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen, joka yksin arvioi tosiseikkoja, asia on tarkistaa todellista vuosikorkoa koskeva laskelma. Kun otetaan huomioon ennakkoratkaisupyynnössä esitetyt summat ja direktiivin 2008/48 3 artiklan g, h, i ja l alakohtaan sisältyvät määritelmät, en ymmärrä, miten todellisen vuosikoron määräksi saadaan 28,9 prosenttia.

34 — Käytän näistä summista jäljempänä yhteisesti nimitystä sopimussakot.

21. Jos Radlingerit eivät maksaneet jotain maksuerää määräajassa tai jos luotonantaja sai selville, että he olivat antaneet vääriä tai merkittävästi harhaanjohtavia tietoja tai jättäneet ilmoittamatta olennaisia tietoja luottohakemuksessa, luotonantajalla oli oikeus vaatia heitä maksamaan välittömästi takaisin luoton pääoma ja luottosopimuksessa määrätyt oheiskulut. Lisäksi heidän oli siinä tapauksessa maksettava sopimussakot ja lakisääteinen viivästyskorko.

22. Luotonantaja ilmoitti 27.9.2011 Radlingereille, että luotonantajan saamien tietojen mukaan he olivat jättäneet ilmoittamatta, että heidän omaisuudestaan oli aiemmin annettu ulosmittausmääräys. Ulosmittauksen kohteena ollut summa oli 4 285 CZK (158 euroa). Luotonantaja vaati kuitenkin tämän perusteella maksamaan velan välittömästi takaisin kokonaisuudessaan. Luotonantaja toisti 19.11.2012 päivätyssä kirjeessä vaatimuksensa ja totesi, että Radlingerit olivat maksaneet luottosopimuksen mukaisia maksuja epäsäännöllisesti ja myöhässä. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan Radlingerit kuitenkin laiminlöivät velan takaisinmaksun vasta joulukuussa 2012

23. Kyseiset Smart Hypon saatavat siirtyivät myöhemmin pääasiassa vastaajana olevalle FINWAY a.s. -nimiselle yritykselle (jäljempänä Finway tai luotonantaja).

24. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin antoi 26.4.2013 määräyksen, jossa Radlingerit asetettiin konkurssiin, määrättiin konkurssipesän hoitaja ja kehotettiin velkojia ilmoittamaan saatavansa. Maksukyvyttömyysmenettelyssä Finway ilmoitti 23.5.2013 kaksi täytäntöönpanokelpoista saatavaa. Ensimmäinen niistä oli 3 045 991 CZK:n (112 480 euron) vakuudellinen saatava. Toinen oli 1 359 540 CZK:n (50 204 euron) vakuudeton saatava, joka koostui sopimussakosta, joka tuli maksettavaksi maksujen laiminlyönnistä 23.9.2011–25.4.2013 ja joka oli 0,2 prosenttia päivässä.

25. Tämän jälkeen 3.7.2013 pidetyssä käsittelyssä Radlingerit myönsivät, että saatavat olivat täytäntöönpanokelpoisia, mutta riitauttivat sekä vakuudellisen että vakuudettoman saatavan määrän sillä perusteella, että alkuperäisen luottosopimuksen ehdot olivat hyvien tapojen vastaisia. Radlingerien mukaan määrä, joka heidän olisi maksettava (1 496 801 CZK, 55 272,70 euroa), on huomattavasti pienempi kuin Finwayn ilmoittamien saatavien määrä. Konkurssipesän hoitaja ei riitauttanut Finwayn saatavaa.

26. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin hyväksyi 23.7.2013 antamassaan määräyksessä Radlingerien konkurssin päättämisen laaditun takaisinmaksusuunnitelman mukaisesti. Seuraavana päivänä kyseisessä tuomioistuimessa nostettiin liitännäinen kanne, jossa Radlingerit vaativat tuomioistuinta toteamaan, etteivät Finwayn ilmoittamat saatavat ole laillisia, koska ne ovat hyvien tapojen vastaisia.

27. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan maksukyvyttömyysmenettelyä koskevat kansalliset säännöt estävät sitä tutkimasta Radlingerien liitännäisen kanteen perusteita. Kyseisten sääntöjen mukaan tällaisia kanteita voidaan nostaa yksinomaan tapauksissa, joissa maksukyvyttömyystuomioistuin hyväksyy velallisen konkurssin päättämisen veloista vapauttamalla. Nyt tarkasteltavassa tapauksessa Radlingerit eivät voi kansallisten sääntöjen perusteella nostaa liitännäistä kannetta vakuudellisesta saatavasta. Kanne olisi näin ollen hylättävä siltä osin kuin se koskee mainittua saatavaa. Velallinen voi kansallisten sääntöjen mukaan kuitenkin nostaa liitännäisen kanteen vakuudettoman saatavan osalta.

28. Radlingerien liitännäisen kanteen ratkaisemiseksi Krajský soud v Praze (Prahan alueellinen tuomioistuin) esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

1) Ovatko direktiivin 93/13 7 artiklan 1 kohta ja direktiivin 2008/48 22 artiklan 2 kohta tai unionin kuluttajansuojalainsäädännön muut säännökset esteenä kansallisille säännöksille, joiden mukaan maksukyvyttömyysmenettelyissä

— tuomioistuin voi tutkia velalliselta, joka on kuluttaja, vaadittujen saatavien perustetta, määrää tai etuoikeusjärjestystä pelkästään sellaisen liitännäisen kanteen perusteella, jonka on pannut vireille konkurssipesän hoitaja, velkoja tai velallinen?

— tällaiselle velalliselle annetaan oikeus pyytää tuomioistuinta tutkimaan velkojien ilmoittamia saatavia i) vain, jos velallisen konkurssin päättäminen veloista vapauttamalla hyväksytään, ii) vain vakuudettomien saatavien osalta ja iii) toimivaltaisen elimen päätöksessä tunnustettujen täytäntöönpanokelpoisten saatavien tapauksessa siten, että voidaan vain todeta, että saatava on rauennut tai vanhentunut?

2) Onko kulutusluottosopimukseen perustuvia saatavia koskevassa maksukyvyttömyysmenettelyssä tuomioistuimen otettava viran puolesta huomioon (vaikka kuluttaja ei esitä väitettä) se seikka, ettei luotonantaja ole antanut direktiivin 2008/48 10 artiklan 2 kohdassa edellytettäviä tietoja, ja todettava sopimusjärjestelyt pätemättömiksi kansallisen lainsäädännön mukaisesti?

Mikäli ensimmäiseen tai toiseen kysymykseen vastataan myöntävästi:

3) Onko edellä mainittujen direktiivien säännöksillä välitön oikeusvaikutus ja voidaanko niitä soveltaa suoraan, kun otetaan huomioon, että tuomioistuimen viran puolesta suorittamalla tutkinnalla puututaan kuluttajan ja tavaroiden tai palvelujen toimittajan väliseen horisontaaliseen suhteeseen?

4) Mikä on direktiivin 2008/48 10 artiklan 2 kohdan d alakohdassa tarkoitettu ’luoton kokonaismäärä’ ja mitä ovat kyseisen direktiivin liitteessä I esitettyyn todellisen vuosikoron laskentakaavaan sisältyvät ’nostoerän määrät’, jos i) luottosopimuksessa muodollisesti määritetään maksettavan luoton määrä mutta ii) sopimuksessa sovitaan, että luotonantajan saatavat palkkion ja luoton ensimmäisen takaisinmaksuerän (tai ensimmäisten erien) muodossa kuitataan kyseisestä määrästä, joten kuitattuja määriä ei todellisuudessa koskaan makseta kuluttajalle vaan ne jäävät kokonaan luotonantajan käyttöön? Vaikuttaako näiden määrien huomioon ottaminen laskentaan?

5) Arvioitaessa sitä, ovatko sopimussakkoehdot kohtuuttomia direktiivin 93/13 liitteessä olevan 1 kohdan e alakohdassa tarkoitetulla tavalla, onko tarpeen arvioida kaikkien tällaisten sopimukseen sisältyvien ehtojen kumulatiivista vaikutusta riippumatta siitä, vaatiiko velkoja niiden täysimääräistä täyttämistä tai voidaanko joitain näistä ehdoista pitää kansallisen lainsäädännön näkökulmasta pätemättöminä, vai ainoastaan sellaisten sopimussakkojen kumulatiivista vaikutusta, joita on tosiasiallisesti vaadittu ja joita voidaan vaatia?

6) Siinä tapauksessa, että sopimussakot todetaan kohtuuttomiksi, onko jätettävä soveltamatta kaikkia näitä yksittäisiä sopimussakkoja, jotka (ainoastaan yhdessä tarkasteltuina) saivat tuomioistuimen katsomaan, että korvauksen määrä oli suhteettoman suuri direktiivin 93/13 liitteessä olevan 1 kohdan e alakohdassa tarkoitetulla tavalla, vai ainoastaan joitain niistä (ja millä perusteilla tätä on siinä tapauksessa arvioitava)?

29. Kirjallisia huomautuksia ovat esittäneet Radlingerit, Finway, Tšekin ja Puolan hallitukset sekä Euroopan komissio. Saksa ja komissio esittivät suullisia huomautuksia 15.7.2015 pidetyssä istunnossa.

Asian tarkastelu

Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys

30. Ensimmäisellä kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee, ovatko unionin oikeuden ja etenkin direktiivien 93/13 ja 2008/48 mukaisia kansalliset säännökset, joissa säädetään kulutusluottosopimukseen perustuvaa velkaa koskevasta maksukyvyttömyysmenettelystä ja joissa i) velallisen edellytetään nostavan varsinaiseen maksukyvyttömyysmenettelyyn nähden liitännäisen kanteen saatavien pätevyyden, määrän tai etuoikeusjärjestyksen tutkimiseksi ja ii) rajoitetaan velallisen oikeutta vaatia saatavien tutkimista. Tästä herää epäsuorasti myös kysymys, ovatko tällaiset säännökset vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteen mukaisia.[35]

31. Tarkastelen aluksi tilannetta direktiivin 93/13 kannalta, jossa käyttöön otetulla järjestelmällä suojataan kuluttajia siltä ja ehkäistään sitä, että kohtuuttomat sopimusehdot sitovat kuluttajia, ja edellytetään jäsenvaltioiden varmistavan, että on olemassa riittäviä ja tehokkaita keinoja tällaisten ehtojen käytön lopettamiseksi.[36] Käsiteltävässä asiassa on riidatonta, että Radlingerit ovat kuluttajia ja että luotonantaja on kyseisessä direktiivissä tarkoitettu elinkeinonharjoittaja.

32. Vastaavuusperiaatteesta ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa ennakkoratkaisupyynnössään, että maksukyvyttömyystuomioistuin ei voi tarkastella riitautettujen saatavien pätevyyttä, määrää tai etuoikeusjärjestystä millään perusteilla, ellei asianomainen henkilö – konkurssipesän hoitaja, velkoja tai (kuten käsiteltävässä asiassa) velallinen – nosta liitännäistä kannetta. Tilanne on sama, jos maksukyvyttömyysmenettely koskee kuluttajasopimukseen perustuvia velkoja. Unionin tuomioistuimella ei siten ole käytettävissään tietoja, jotka viittaisivat siihen, että kansalliset menettelysäännöt, joiden mukaan velallisen on nostettava liitännäinen kanne – voidakseen esimerkiksi riitauttaa velkojan saatavan pätevyyden sillä perusteella, että saatavan perustana oleva sopimus on unionin kuluttajansuojasäännösten vastainen – ovat epäedullisempia kuin ne, jotka koskevat samankaltaisia kansallisen oikeuden soveltamisalaan kuuluvia tilanteita.

33. Tehokkuusperiaatetta koskevan vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kaikkia sellaisia tapauksia, joissa on kyse siitä, tekeekö kansallinen menettelysääntö unionin oikeuden soveltamisen mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi, on tarkasteltava siten, että huomioon otetaan tämän säännön merkitys koko menettelyssä, sen kulku sekä sen erityispiirteet eri kansallisissa elimissä.[37] Tämän osalta on tarvittaessa otettava huomioon kansallisen tuomioistuinjärjestelmän perustana olevat periaatteet, joita ovat muun muassa puolustautumisoikeuksien suojelu, oikeusvarmuuden periaate ja oikeudenkäyntimenettelyn moitteeton kulku.[38]

34. Kun otetaan huomioon kyseessä olevat kansalliset menettelysäännöt, onko maksukyvyttömyystuomioistuimen mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa tutkia kulutusluottosopimukseen perustuvien saatavien pätevyyttä, määrää tai etuoikeusjärjestystä, ja tekevätkö nämä säännöt ilmoitetun saatavan riitauttamisen suhteettoman vaikeaksi velalliselle, joka on kuluttaja?

35 — Jäsenvaltioiden asiana on antaa menettelysäännöt tai edellytykset sellaisia oikeussuojakeinoja varten, joilla pyritään turvaamaan unionin oikeudessa annettu suoja (kansallisen menettelyllisen autonomian periaate). Tähän periaatteeseen sovelletaan kuitenkin edellytystä, jonka mukaan nämä säännöt eivät saa olla epäedullisempia kuin ne, jotka koskevat samankaltaisia jäsenvaltion kansallisen oikeuden soveltamisalaan kuuluvia tilanteita (vastaavuusperiaate), eivätkä ne saa olla sellaisia, että unionin oikeudessa kuluttajille tunnustettujen oikeuksien käyttäminen on suhteettoman vaikeaa (tehokkuusperiaate); ks. esim. tuomio Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, 46 kohta) ja tuomio ERSTE Bank Hungary (C-32/14, EU:C:2015:637, 51 kohta).

36 — Ks. direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohta ja 7 artikla. Ks. lisäksi määräys Pohotovosť (C-76/10, EU:C:2010:685, 41 kohta).

37 — Ks. äskettäinen tuomio Faber (C-497/13, EU:C:2015:357, 43 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Samassa asiassa esittämässäni ratkaisuehdotuksessa ehdotin, että tämä muotoiltaisiin (englanniksi) hieman toisin: ”– – on otettava huomioon säännöksen merkitys koko menettelyssä, sen kulku sekä sen erityispiirteet eri kansallisissa elimissä – –”, julkisasiamies Sharpstonin ratkaisuehdotus Faber (C-497/13, EU:C:2014:2403, 59 kohta).

38 — Ks. tuomio Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615, 39 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

35. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että kyseisten sääntöjen mukaan se ei voi liitännäistä kannetta koskevassa menettelyssä tutkia ensimmäisen (3 045 991 CZK:n suuruisen) saatavan laillisuutta, koska kyseessä on vakuudellinen saatava. Se voi arvioida toista (1 359 540 CZK:n suuruista) saatavaa koskevaa liitännäistä kannetta, koska kyseinen saatava on täytäntöönpanokelpoinen ja vakuudeton. Senkin tutkimiseen kohdistuu kuitenkin merkittäviä rajoituksia. Tällaisia vakuudettomia saatavia voidaan arvioida yksinomaan niiden pätevyyden, määrän tai etuoikeusjärjestyksen perusteella, ja velalliset voivat riitauttaa ne ainoastaan sillä perusteella, että saatava on rauennut tai vanhentunut.[39]

36. Näiden erityispiirteiden vuoksi Radlingerien kaltaisessa asemassa olevien velallisten on mahdotonta riitauttaa vakuudellisia saatavia. Velallinen ei voi etenkään riitauttaa saatavan pätevyyttä eikä velkamäärän laskentaa, jos vakuudelliset saatavat koskevat kulutusluottosopimuksiin perustuvia velkoja. Kysymys siitä, onko velan perustana oleva sopimus yhteensopiva unionin kuluttajansuojasäännösten kanssa, on perustava juuri näiden kahden seikan selvittämisen kannalta. Jos kuluttajansuojasäännöksiä ei ole noudatettu, direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan mukaan tästä seuraa, että velan perustana olevan sopimuksen ehtoja pidetään kohtuuttomina eivätkä ne sido kuluttajaa. Pääasiassa kyseessä olevien kaltaiset kansalliset säännökset kuitenkin estävät maksukyvyttömyystuomioistuinta tekemästä tarvittavaa tutkintaa ja velallista nostamasta kannetta.

37. Tämä on mielestäni tehokkuusperiaatteen vastaista.

38. Täytäntöönpanokelpoisten vakuudettomien saatavien tapauksessa velallisten on suhteettoman vaikeaa, ellei jopa mahdotonta, riitauttaa tällaisten saatavien laillisuutta sillä perusteella, että maksukyvyttömyyden aiheuttaneen velan alkuperä (kuluttajasopimus) on unionin kuluttajansuojasäännösten vastainen. Vaikka on totta, että velalliset voivat nostaa liitännäisiä kanteita riitauttaakseen tällaisten saatavien pätevyyden, määrän tai etuoikeusjärjestyksen (viimeksi mainittu ei vaikuta merkitykselliseltä käsiteltävässä asiassa), perusteita tällaisten kanteiden nostamiselle on rajoitettu. Merkityksellisissä kansallisissa säännöksissä ei säädetä tuomioistuimen mahdollisuudesta tutkia itse kulutusluottosopimukseen perustuvien saatavien pätevyyttä tai määrää, ja velalliset voivat niiden mukaan ainoastaan väittää, että täytäntöönpanokelpoiset vakuudettomat saatavat ovat rauenneet tai vanhentuneet. Katson, että tällaiset säännökset estävät käytännössä kuluttajia, jotka ovat velallisia, riitauttamasta tällaisten vakuudettomien saatavien pätevyyttä tai määrää, jos kyseiset saatavat perustuvat sopimusehtoihin, jotka nimenomaisesti kielletään direktiivissä 93/13.[40]

39. Katson näin ollen, että direktiiviä 93/13 olisi tulkittava siten, että se on esteenä pääasiassa kyseessä olevien kaltaisille kansallisille menettelysäännöille, joiden mukaan i) maksukyvyttömyystuomioistuin ei voi liitännäistä kannetta ratkaistessaan tutkia omasta aloitteestaan kulutusluottosopimukseen perustuvien täytäntöönpanokelpoisten vakuudettomien saatavien pätevyyttä, määrää tai etuoikeusjärjestystä eikä ii) tutkia omasta aloitteestaan vakuudellisen saatavan laillisuutta ja jotka iii) tekevät kuluttajalle, joka on velallinen, mahdottomaksi ja/tai suhteettoman vaikeaksi riitauttaa täytäntöönpanokelpoisen vakuudettoman saatavan, jos tällaiset saatavat perustuvat kulutusluottosopimukseen, vaikka maksukyvyttömyystuomioistuimella on käytettävissään tätä varten tarvittavat oikeudelliset seikat ja tosiseikat.

40. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyytää myös selventämään, onko direktiivin 2008/48 22 artiklan 2 kohta esteenä kyseessä oleville kansallisille menettelysäännöille. Tähän ensimmäisen ennakkoratkaisukysymyksen osaan ei ole nähdäkseni tarpeen vastata. Direktiivin 2008/48 22 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että kuluttajat eivät voi sitovasti luopua heille direktiivin 2008/48 täytäntöön panemiseksi annettavien tai direktiiviä vastaavien kansallisten säännösten nojalla kuuluvista oikeuksista. Ennakkoratkaisupyynnössä kuvatuissa kansallisissa säännöissä, joissa säädetään 22 artiklan 2 kohdassa tarkoitetusta kuluttajan luopumisesta

39 — Ks. edellä tämän ratkaisuehdotuksen 12–14 kohta.

40 — Ks. direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohta, luettuna yhdessä liitteessä I olevan 1 kohdan e alakohdan kanssa.

oikeuksistaan, ei vaikuta olevan mitään käsiteltävän asian kannalta merkityksellistä. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämässä tosiseikkojen kuvauksessa ei ole myöskään viitteitä siitä, että Radlingerit olisivat luopuneet heille direktiivin 2008/48 täytäntöön panemiseksi annettavien kansallisten säännösten nojalla kuuluvista oikeuksista. Direktiivin 2008/48 22 artiklan 2 kohdalla ei siten ole ilmeistä merkitystä sen kysymyksen kannalta, ovatko vastaavuus- ja tehokkuusperiaate esteenä kyseessä oleville kansallisille säännöille.

Toinen ennakkoratkaisukysymys

41. Toisessa ennakkoratkaisukysymyksessään kansallinen tuomioistuin esittää kaksi kysymystä. Onko ensinnäkin kansallisten tuomioistuinten tutkittava viran puolesta, onko luotonantaja jättänyt antamatta direktiivin 2008/48 10 artiklan 2 kohdassa lueteltuja tietoja, vaikka velallinen itse ei vetoa tähän perusteeseen? Jos luotonantaja ei antanut kyseisiä tietoja, onko toiseksi luottosopimus siinä tapauksessa pätemätön, kuten kansallisessa lainsäädännössä säädetään?

42. Ennen näiden kysymysten tarkastelua muistutan, että pääasiassa kyseessä olevassa luottosopimuksessa Radlingerit sitoutuivat ottamaan vakuudellisen lainan ja että myöhempi maksukyvyttömyysmenettely koskee *kahta* kyseiseen velkaan liittyvää *saatavaa*. Ensimmäisen saatavan (3 045 991 CZK) vakuutena on kolme välinettä, muun muassa kiinteään omaisuuteen otettu kiinnitys. Toinen saatava (1 359 540 CZK) koostuu luottosopimuksen perusteella määrätyistä sopimussakoista, kun Radlingerit laiminlöivät luoton takaisinmaksun.

43. Direktiivin 2008/48 soveltamisalaan kuuluu luottosopimus sinänsä eivätkä siihen perustuvat velat tai luotonantajan saatavat. Luottosopimukset, joiden vakuutena on kiinnitys kiinteään omaisuuteen, on kuitenkin jätetty nimenomaisesti direktiivin 2008/48 soveltamisalan ulkopuolelle (2 artiklan 2 kohdan a alakohta). Komissio toteaa huomautuksissaan, että kansallisten täytäntöönpanosäännösten soveltamisala on laajempi kuin direktiivin 2008/48 2 artiklan soveltamisala, koska ne käsittävät myös luottosopimukset, joiden vakuutena on kiinnitys kiinteään omaisuuteen. Tämä tilanne ei ole ristiriidassa direktiivin 2008/48 tavoitteiden kanssa. Jäsenvaltiot voivat pitää voimassa tai ottaa käyttöön unionin oikeuden mukaisesti direktiivin 2008/48 kaikkia tai tiettyjä säännöksiä vastaavaa kansallista lainsäädäntöä, joka koskee muita kuin direktiivin soveltamisalaan kuuluvia luottosopimuksia. [41]

44. Lisäksi vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan SEUT 267 artiklan mukaisessa ennakkoratkaisumenettelyssä kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen esittämillä kysymyksillä merkitystä asian kannalta. [42] Kansallisen tuomioistuimen esittämään ennakkoratkaisukysymykseen vastaamisesta kieltäytyminen on siis mahdollista vain, jos on ilmeistä, ettei pyydetyllä unionin oikeuden tulkitsemisella ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian tosiseikkoihin tai kohteeseen, jos ongelma on luonteeltaan hypoteettinen tai jos unionin tuomioistuimella ei ole tiedossaan niitä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, jotka ovat tarpeen, jotta se voisi antaa hyödyllisen vastauksen sille esitettyihin kysymyksiin. [43] Tässä tapauksessa näin ei ole. Käsiteltävässä asiassa ei siten ole ainakaan ilmeistä, ettei direktiivin 2008/48 10 artiklan 2 kohdan tulkinnalla voi olla merkitystä pääasian kiistan ratkaisemiselle ensimmäisen saatavan osalta. [44]

45. Kyseessä olevaa kansallista lainsäädäntöä on siten sovellettava direktiivin 2008/48, sellaisena kuin unionin tuomioistuin on sitä tulkinnut, mukaisesti.

41 — Ks. edellä tämän ratkaisuehdotuksen 6 kohdassa mainittu direktiivin 2008/48 johdanto-osan kymmenes perustelukappale ja tuomio SC Volksbank România (C-602/10, EU:C:2012:443, 40–43 kohta).

42 — Tuomio SC Volksbank România (C-602/10, EU:C:2012:443, 48 kohta).

43 — Tuomio SC Volksbank România (C-602/10, EU:C:2012:443, 49 kohta).

44 — Tuomio SC Volksbank România (C-602/10, EU:C:2012:443, 50 kohta) ja määräys Pohotovosť (C-76/10, EU:C:2010:685, 33–35 kohta).

46. Käsiteltävän asian tarkastelun kannalta ei ole merkitystä sillä, olisiko luottosopimus, johon vakuudellinen velka perustuu, jäänyt direktiivin 2008/48 soveltamisalan ulkopuolelle ilman Tšekin täytäntöönpanosäännöksiä ja kuuluisivatko vakuudettomat velat mainitun direktiivin soveltamisalaan. Näitä kysymyksiä on siten parempi käsitellä tulevaisuudessa sellaisen asian yhteydessä, jonka kannalta ne ovat merkityksellisiä.

47. Seuraavaksi on huomautettava, että direktiivin 2008/48 10 artiklan 2 kohdan d alakohtaan sisältyy luettelo niistä 22 tiedosta, jotka on mainittava luottosopimuksessa. Onko tarpeen tarkastella sitä, pitäisikö kansallisten tuomioistuinten tutkia viran puolesta kutakin näistä yksittäisestä tiedosta?

48. Direktiivin 2008/48 lainsäädäntöjärjestelmän mukaan kuluttajille on annettava tietoja sekä ennen luottosopimuksen tekemistä että itse sopimuksessa.[45] Direktiivin 10 artiklassa luetellut tiedot (”Luottosopimuksissa mainittavat tiedot”) kuvastavat 5 artiklassa (”Ennen sopimuksen tekoa annettavat tiedot”) määritettyjä 19 tietotyyppiä, ja molempien säännösten tavoitteena on varmistaa, että kuluttaja saa kaikki tarvittavat tiedot.[46]

49. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyrkii tältä osin selvittämään, olisiko kansallisten tuomioistuinten tutkittava viran puolesta, onko 10 artiklan 2 kohdan d alakohtaan sisältyvä velvoite antaa kuluttajalle tiedoksi ”luoton kokonaismäärä ja sen nostoa koskevat ehdot” täytetty. Pitäisikö kansallisen tuomioistuimen ottaa huomioon se, ettei luotonantaja ole antanut ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kuvauksen mukaan ”oikeaa” tietoa luoton kokonaismäärästä? Nyt tarkasteltavassa tosiasiallisessa tilanteessa luottosopimuksessa määritetään kuluttajalle maksettava luoton määrä, mutta sopimuksen mukaan luotonantajan kulut (esimerkiksi hallinnointipalkkiot ja koron ensimmäiset takaisinmaksuerät) kuitataan luoton määrästä ja näitä kuluja edustavia määriä ei todellisuudessa koskaan makseta kuluttajalle. Jos luoton kokonaismäärä sisältää tällaisia kuluja, todellinen vuosikorko on alhaisempi kuin silloin, jos kyseisiä kuluja ei oteta huomioon määrässä, joka kuluttajalle todellisuudessa maksetaan.[47] Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedusteleekin, onko kansallisten tuomioistuinten tutkittava viran puolesta sitä, että luotonantaja ei ole antanut luoton kokonaismäärästä 10 artiklan 2 kohdan d alakohdassa edellytettäviä tietoja.

50. Tämä kysymys on erityisen merkityksellinen pääasian ratkaisemisen kannalta: jos ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, ettei kuluttajalle annettu tietoa luoton kokonaismäärästä, luottoon sovelletaan toisenlaista korkoa ja muita järjestelyjä pidetään pätemättöminä.[48]

51. Unionin tuomioistuin on useaan otteeseen katsonut, että kansallisten tuomioistuinten on sovellettava viran puolesta tiettyjä unionin kuluttajansuojalainsäädännön säännöksiä. Tätä vaatimusta ”perusteltiin sillä näkökohdalla, että näillä direktiiveillä toteutettu suojajärjestelmä perustuu ajatukseen siitä, että kuluttaja on elinkeinonharjoittajaan nähden heikompi osapuoli sekä neuvotteluaseman että tietojen puolesta ja että on olemassa vähäistä suurempi vaara siitä, että kuluttaja ei muun muassa tiedonpuutteen vuoksi vetoa oikeussääntöön, jolla on tarkoitus suojata häntä”.[49] Unionin tuomioistuin on soveltanut näitä periaatteita (esimerkiksi) tarkastellessaan kuluttajan oikeutta vaatia oikeuksiensa täyttämistä luotonantajalta direktiivin 87/102/ETY[50] 11 artiklan 2 kohdan nojalla ja kuluttajan oikeutta peruuttaa muualla kuin elinkeinonharjoittajan toimitiloissa neuvoteltu sopimus.[51] Asiassa Faber,[52] jossa

45 — Ks. edellä tämän ratkaisuehdotuksen 9 kohta.

46 — Ks. direktiivin 2008/48 johdanto-osan 19 ja 31 perustelukappale.

47 — Ks. jäljempänä tämän ratkaisuehdotuksen 59 kohta ja sitä seuraavat kohdat, joissa tarkastelen neljättä ennakkoratkaisukysymystä.

48 — Ks. edellä tämän ratkaisuehdotuksen 16 kohta.

49 — Ks. tuomio Faber (C-497/13, EU:C:2015:357, 42 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

50 — Kulutusluottoja koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä 22.12.1986 annettu neuvoston direktiivi (EYVL 1987, L 42, s. 48). Ks. lisäksi tuomio Rampion ja Godard (C-429/05, EU:C:2007:575, 60–65 kohta).

51 — Ks. tuomio Martín Martín (C-227/08, EU:C:2009:792).

52 — Ks. tuomio Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, 45–57 kohta) ja tuomio Faber (C-497/13, EU:C:2015:357, 46 kohta).

oli kyse myyjän ostajalle moottoriajoneuvoa koskevassa kauppasopimuksessa antamasta takuusta, kansallinen tuomioistuin pyrki selvittämään, oliko sen tutkittava viran puolesta ostajan asemaa direktiivin 1999/44/EY [53] 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuna kuluttajana, vaikka Faber ei ollut vedonnut tähän asemaan kansallisessa menettelyssä.

52. Samoja periaatteita voidaan nähdäkseni soveltaa hyödyllisesti sen arvioimiseen, tekevätkö pääasiassa kyseessä olevien kaltaiset kansalliset menettelysäännöt unionin oikeuden soveltamisesta mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa. Ovatko kyseiset kansalliset säännöt toisin sanoen yhteensopivia tehokkuusperiaatteen kanssa? [54]

53. Kansalliseen maksukyvyttömyysmenettelyyn sovellettavia menettelysääntöjä koskevasta ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kuvauksesta ilmenee, etteivät kansalliset tuomioistuimet voi arvioida sen edellytyksen täyttymistä, jonka mukaan luotonantajien on annettava kuluttajille, jotka ovat velallisia, 10 artiklan 2 kohdan d alakohdassa edellytetyt tiedot. Vaikuttaa myös siltä, etteivät Radlingerit itse voineet vedota tähän seikkaan.

54. Kuluttajat tarvitsevat 10 artiklan 2 kohdan d alakohdassa määritetyt tiedot, jotta i) he voivat arvioida luotosta maksamaansa määrää, ii) he voivat selvittää, onko heidän mahdollista saada luotto paremmin ehdoin muualta, ja iii) he voivat järjestää omat raha-asiansa konkurssista aiheutuvien rajoitteiden ja hankaluuksien välttämiseksi. Nämä seikat ovat kuluttajien korkeatasoista suojaa ja aitojen sisämarkkinoiden luomista koskevien direktiivin 2008/48 tavoitteiden mukaisia. [55] Tieto luoton kokonaismäärästä on olennainen kulutusluottosopimuksen mukaisen todellisen vuosikoron laskemisen kannalta. [56] Mahdollisesti vieläkin tärkeämpää kuluttajan kannalta ovat luoton nostoa koskevat ehdot: miten suuren summan kuluttaja saa käyttöönsä luottosopimuksen perusteella?

55. Jos kansalliset menettelysäännöt estävät kuluttajaa, josta on tullut velallinen, riitauttamasta sitä, ettei luotonantaja ole antanut 10 artiklan 2 kohdan d alakohdan mukaisia tietoja, kuluttajalta evätään direktiivissä 2008/48 annettu suoja.

56. Se, annettiinko kyseiset tiedot käsiteltävässä asiassa vai ei, saattaa vaikuttaa luotonantajan saatavan pätevyyteen ja velallisen vastuun määrään. Jos asiaa käsittelevä tuomioistuin ei voi tutkia tätä kysymystä, se ei pysty ratkaisemaan, ovatko kulutusluottosopimukseen perustuvat saatavat direktiivin 2008/48 kansallisten (laajempien) täytäntöönpanosäännösten mukaisia. Se ei voi myöskään soveltaa kansallisia sääntöjä, joissa säädetään seuraamuksista, jos luotonantaja ei anna tietoa luoton kokonaismäärästä ja sen nostoa koskevista ehdoista. Kyseiset kansalliset säännöt voivat johtaa kuluttajan vastuun pienenemiseen tai jopa raukeamiseen.

57. Menettelysäännöt, jotka estävät kansallista tuomioistuinta tutkimasta direktiivin 2008/48 10 artiklan 2 kohdan d alakohdassa säädetyn edellytyksen täyttymistä, heikentävät näin ollen kyseisessä direktiivissä annetun suojan tehokasta vaikutusta. Kansallisen tuomioistuimen on voitava tutkia tätä seikkaa viran puolesta ja tarvittaessa määrätä kansallisen lainsäädännön mukaisia seuraamuksia edellytyksen täyttämättä jättämisestä. [57]

53 — Kulutustavaroiden kauppaa ja niihin liittyviä takuita koskevista tietyistä seikoista 25.5.1999 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EYVL L 171, s. 12).

54 — Ks. edellä alaviite 35.

55 — Ks. direktiivin 2008/48 johdanto-osan kuudes, seitsemäs, kahdeksas ja yhdeksäs perustelukappale.

56 — Todellisella vuosikorolla tarkoitetaan kuluttajalle aiheutuvia luoton kokonaiskustannuksia ilmaistuna luoton kokonaismäärälle laskettuna vuosikorkona; ks. lisäksi direktiivin 2008/48 3 artiklan i alakohta.

57 — Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen asia on varmistaa, ovatko seuraamukset tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia direktiivin 2008/48 23 artiklassa tarkoitetulla tavalla. Edellä tämän ratkaisuehdotuksen 16 kohdassa esitettyjen tietojen perusteella näin on.

58. Katson näin ollen, että direktiivin 2008/48 10 artiklan 2 kohdan d alakohtaa olisi tulkittava siten, että kulutusluottosopimukseen liittyvää maksukyvyttömyysasiaa käsittelevän kansallisen tuomioistuimen on tutkittava viran puolesta, onko luotonantaja antanut velalliselle kyseisessä säännöksessä edellytettävät tiedot, ja määrättävä asiaa koskevat kansallisen lainsäädännön mukaiset seuraamukset, ellei tätä velvollisuutta ole täytetty. [58]

Neljäs ennakkoratkaisukysymys

59. Tilanteessa, jossa luottosopimuksessa määritetään maksettavan luoton määrä mutta sopimuksessa sovitaan, että luotonantajan saatavat palkkion ja luoton ensimmäisen takaisinmaksuerän (tai ensimmäisten erien) muodossa kuitataan kyseisestä määrästä, joten kuitattuja määriä ei todellisuudessa koskaan makseta kuluttajalle vaan ne jäävät kokonaan luotonantajan käyttöön, i) mikä on direktiivin 2008/48 10 artiklan 2 kohdan d alakohdassa tarkoitettu ”luoton kokonaismäärä”, ii) mitä ovat kyseisen direktiivin liitteessä I esitettyyn todellisen vuosikoron laskentakaavaan sisältyvät ”nostoerän määrät” ja iii) vaikuttaako näiden määrien sisällyttäminen laskentaan?

60. Direktiivin 2008/48 3 artiklan l alakohdan määritelmän mukaan ”luoton kokonaismäärällä” tarkoitetaan ”luottorajaa tai luottosopimuksen mukaisesti käyttöön annettavaa kokonaismäärää”. Direktiivin tekstissä ei kuitenkaan todeta, sisältyvätkö kyseiseen määrään kuluttajan tosiasiallisesti saaman luoton määrän lisäksi kulut, kuten hallinnointipalkkiot ja ensimmäiset korkomaksut, jotka luotonantaja pidättää ja joita ei koskaan makseta kuluttajalle, vai tarkoitetaanko sillä kuluttajan saamaa määrää tällaiset kulut pois lukien. [59]

61. Komissio, Tšekki, Saksa ja Puola ovat yhtä mieltä siitä, että luoton kokonaismäärällä tarkoitetaan viimeksi mainittua summaa. Ne ovat myös yksimielisiä siitä, että jos luoton kokonaismäärä määritellään sen sijaan siten, että kuluttajalle tosiasiallisesti maksettuun määrään lisätään mainitut kulut, näin saatava todellinen vuosikorko on alhaisempi kuin jos se olisi laskettu ainoastaan sen summan perusteella, joka kuluttajalle on maksettu ja joka ei sisällä kuluja. Radlingerit ja Finway eivät esittäneet huomautuksia tästä seikasta.

62. Katson, että ilmauksen ”luottosopimuksen mukaisesti *käyttöön annettavaa* kokonaismäärää” [60] luontainen merkitys on ”luoton määrä, lukuun ottamatta luotonantajan kuluja”. Se on määrä, joka tosiasiallisesti maksetaan kuluttajalle ja siten asetetaan kuluttajan saataville käyttöä varten. Tämä määrä vastaa myös direktiivin 2008/48 liitteessä I olevaan todellisen vuosikoron laskentakaavaan sisältyvää nostoerän määrää.

63. Tällainen tulkinta on myös yhdenmukainen direktiivin 2008/48 sääntelyjärjestelmän kanssa, sikäli kuin 3 artiklan h alakohdassa säädetään, että ”kuluttajan maksettavaksi tulevalla kokonaismäärällä’ [tarkoitetaan] luoton kokonaismäärän ja kuluttajalle aiheutuvien luoton kokonaiskustannusten yhteismäärää”. Jos luoton kokonaismäärän katsotaan sisältävän korkomaksujen ja hallinnointipalkkioiden kaltaiset kulut, nämä summat laskettaisiin kahteen kertaan määritettäessä kokonaismäärää, joka kuluttajan on maksettava – ensimmäisen kerran määritettäessä luoton kokonaismäärää ja uudelleen määritettäessä 3 artiklan g alakohdassa tarkoitettuja kuluttajalle aiheutuvia luoton kokonaiskustannuksia. Tämä tekisi direktiivin järjestelmästä epäjohdonmukaisen.

58 — Ks. tuomio Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189, 59 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

59 — Tätä havainnollistetaan direktiivin 2008/48/EY (kulutusluottodirektiivi) soveltamisesta kulujen ja todellisen vuosikoron osalta annettujen komission suuntaviivojen (”Guidelines on the application of Directive 2008/48/EC (Consumer Credit Directive) in relation to costs and the Annual Percentage Rate of charge”), SWD(2012) 128 final (jäljempänä direktiivin 2008/48/EY soveltamisesta annetut komission suuntaviivat) sivulla 11 olevassa alaviitteessä 12. Luotonantaja myöntää 5 000 euroa, mutta sopii kuluttajan kanssa, että 100 euron suuruiset kulut on maksettava tästä luoton kokonaismäärästä eikä kuluttajan muista varoista. Kuluttaja saa siten käyttöönsä 5 000 euroa miinus 100 euroa = 4 900 euroa. Komissio katsoo, että viimeksi mainittu summa on direktiivin 2008/48 3 artiklan l alakohdassa määritelty luoton kokonaismäärä.

60 — Kursivointi tässä.

64. Kulut, joita kuluttajaa voidaan vaatia maksamaan luottosopimuksessa, voivat olla eriluonteisia, ja luotonantajat voivat laskea ne käyttämällä erilaisia menetelmiä ja muuttujia.[61] Jos tällaiset osatekijät otettaisiin huomioon todellisen vuosikoron laskennassa, se saattaisi heikentää direktiivin 2008/48 tavoitteita varmistaa luottotarjousten avoimuus ja vertailtavuus. Jos kuluja ei lasketa yhdenmukaisten sääntöjen mukaisesti, niiden sisällyttäminen luoton kokonaismäärään tekee järkevästä vertailusta vaikeaa ellei jopa mahdotonta. Tällaisia kuluja ei siten pitäisi ottaa huomioon todellista vuosikorkoa laskettaessa, jotta varmistetaan nimenomaisesti avoimuus ja vertailtavuus.

65. Korostan vielä, että direktiivi 2008/48 on täydellisen yhdenmukaistamisen toimi.[62] Siten on erittäin tärkeää, että luoton kokonaismäärää ja liitteessä I olevan kaavan soveltamiseksi nostoon sisällytettyjä määriä tulkitaan samalla tavalla kaikissa jäsenvaltioissa.

66. Katson näin ollen, että direktiivin 2008/48 10 artiklan 2 kohdan d alakohtaan sisältyvällä luoton kokonaismäärällä tarkoitetaan 3 artiklan l alakohdassa tarkoitettua luottosopimuksen mukaisesti kuluttajan käyttöön annettavaa kokonaismäärää, toisin sanoen määrää, jonka luotonantaja tosiasiallisesti maksaa kuluttajalle ja joka siten annetaan kuluttajan käyttöön, lukuun ottamatta luotonantajalle maksettavia kuluja. Direktiivin liitteessä I olevaan todellisen vuosikoron laskentakaavaan sisältyvä nostoerä on sama kuin luoton kokonaismäärä.

Kolmas ennakkoratkaisukysymys

67. Kolmannessa kysymyksessään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee, onko direktiivien 93/13 ja 2008/48 säännöksillä välitön oikeusvaikutus, kun otetaan erityisesti huomioon, että pääasia koskee yksityisten välistä ”horisontaalista” riita-asiaa.

68. Tämä kysymys on mielestäni tarkkaan ottaen merkityksetön.

69. Molempien direktiivien säännökset on saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä. Kummankaan pääasian asianosaisista ei siten tarvitse vedota niihin suoraan.

70. Koska pääasiassa ovat vastakkain kuluttaja ja elinkeinonharjoittaja, kumpikaan ei voi vedota suoraan direktiivin 93/13 tai direktiivin 2008/48 välittömään oikeusvaikutukseen. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan on kuitenkin niin, että kun kansallisen tuomioistuimen ratkaistavana on asia, jossa vastakkain on ainoastaan yksityisiä, sen on kansallisen oikeuden säännöksiä soveltaessaan otettava huomioon kansallisen oikeuden säännöt kokonaisuudessaan ja tulkittava niitä mahdollisimman pitkälle sovellettavan direktiivin sanamuodon ja tarkoituksen mukaisesti direktiivillä tavoitellun päämäärän kanssa yhdenmukaisen ratkaisun aikaansaamiseksi.[63]

Viides ja kuudes ennakkoratkaisukysymys

71. Viidennessä kysymyksessään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyytää selvennystä direktiivin 93/13 liitteessä olevan 1 kohdan e alakohdan merkityksestä. Kuudennessa kysymyksessä se pyrkii selvittämään, ovatko käsiteltävässä asiassa kyseessä olevien kaltaiset sopimussakot kohtuuttomia kyseisessä direktiivissä tarkoitetulla tavalla, ja jos ovat, onko kansallisten tuomioistuinten jätettävä soveltamatta kaikkia tällaisia ehtoja vai ainoastaan joitain niistä. Käsittelen näitä molempia kysymyksiä yhdessä.

61 — Ks. direktiivin 2008/48/EY soveltamisesta annetut komission suuntaviivat, s. 5.

62 — Ks. johdanto-osan yhdeksäs perustelukappale.

63 — Ks. esim. julkiasiamies Mengozzin ratkaisuehdotus Rampion ja Godard (C-429/05, EU:C:2007:199, 31–33 kohta) ja tuomio Faber (C-497/13, EU:C:2015:357, 33 kohta).

72. Direktiivin 93/13 liitteessä olevan 1 kohdan e alakohdan mukaan ehdot, joiden tarkoituksena tai seurauksena on suhteettoman suuren korvauksen vaatiminen kuluttajalta, joka ei täytä velvollisuuksiaan, ovat kohtuuttomia direktiivissä tarkoitetulla tavalla eivätkä siten sido kuluttajia 6 artiklan 1 kohdan mukaan.

73. Unionin tuomioistuin on katsonut, että direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohdassa ja 4 artiklan 1 kohdassa määritellään yleiset arviointiperusteet sille, ovatko direktiivin soveltamisalaan kuuluvat sopimusehdot kohtuuttomia. Tätä lainsäädäntötaustaa vasten on kansallisten tuomioistuinten asia ratkaista, onko tietty ehto kohtuuton 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla.[64] Tämän arvioinnin kannalta merkityksellisiin perusteisiin kuuluvat rahoitusyhtiön suhteellisen vahva asema verrattuna kuluttajan neuvotteluasemaan ja se, olivatko sopimussakkoehdot ennalta muotoiltuja, vakiomuotoisia ehtoja, joita ei neuvoteltu Radlingerien kanssa, joten he eivät voineet vaikuttaa niihin.[65]

74. On tarpeen arvioida kaikkien tällaisten luottosopimukseen sisältyvien ehtojen kumulatiivista vaikutusta, koska ehtoja sovelletaan, ellei niitä riitauteta menestyksekkäästi tuomioistuimessa. (Kuluttaja saattaa kuitenkin olla tietämätön siitä, että hän voi riitauttaa tällaiset ehdot, tai ei pysty riitauttamaan niitä kustannussyistä tai siksi, että se ei ole hänelle mahdollista kansallisten menettelysääntöjen mukaan.)

75. Direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan loppuosassa säädetään nimenomaisesti, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välinen sopimus jää ”muilta osin” osapuolia sitovaksi, jos sopimus voi olla olemassa ”ilman kohtuuttomia ehtoja”. Siten ”kansallisten tuomioistuinten on jätettävä soveltamatta kohtuutonta sopimusehtoa, jotta ehdolla ei ole sitovia vaikutuksia kuluttajaan nähden, mutta niillä ei ole toimivaltaa muuttaa ehdon sisältöä”.[66] Tästä seuraa, että jos sopimussakkoehdot ovat kohtuuttomia direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla, kansallisten tuomioistuinten olisi jätettävä soveltamatta *kaikkia* tällaisia ehtoja eikä ainoastaan joitain niistä.

76. Kun otetaan huomioon sen yleisen edun luonne ja merkityksellisyys, johon direktiivissä 93/13 kuluttajille taattu suojelu perustuu, jäsenvaltioiden on varmistettava, että on olemassa riittäviä ja tehokkaita keinoja ”kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisissä sopimuksissa” (7 artiklan 1 kohta). Mikäli kansalliset tuomioistuimet voisivat muuttaa tällaisissa sopimuksissa olevien kohtuuttomien ehtojen sisältöä, tällainen mahdollisuus saattaisi (paradoksaalisesti) vaarantaa direktiivin 7 artiklassa tarkoitetun pitkän aikavälin tavoitteen toteutumisen, ”koska se heikentäisi sitä ehkäisevää vaikutusta, joka kohdistetaan elinkeinonharjoittajiin jättämällä yksinkertaisesti soveltamatta tällaisia kohtuuttomia ehtoja kuluttajiin nähden”.[67]

77. Jos kansallinen tuomioistuin on todennut, että sopimussakkoehdot ovat kohtuuttomia direktiivin 93/13 liitteessä olevan 1 kohdan e alakohdassa tarkoitetulla tavalla, onko tarpeen tarkastella kaikkien tällaisten sopimukseen sisältyvien ehtojen kumulatiivista vaikutusta sen sijaan, että arvioitaisiin pelkästään niitä ehtoja, joiden täyttämistä luotonantaja vaatii, tai jätettäisiin huomiotta ehdot, joita pidetään kansallisen lainsäädännön mukaan pätemättöminä?

78. Sopimussakkoehtojen kumulatiivisen vaikutuksen tarkastelu on mielestäni tarpeen.

79. Tämä näkemys on ensinnäkin direktiivin 93/13 tavoitteiden mukainen, sillä direktiivillä pyritään kitkemään käytäntö sisällyttää kohtuuttomia ehtoja kuluttajasopimuksiin ja varmistamaan, että kuluttajia suojataan elinkeinonharjoittajien, joiden neuvotteluasema on vahvempi kuin kuluttajan, vallan väärinkäytöltä.[68] Direktiivin 93/13 7 artiklan 1 kohdan mukaista on toiseksi se, että tällaisia

64 — Ks. tuomio Asbeek Brusse ja de Man Garabito (C-488/11, EU:C:2013:341, 55 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

65 — Direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohta, ks. lisäksi määräys Pohotovosť (C-76/10, EU:C:2010:685, 57–59 kohta).

66 — Ks. tuomio Asbeek Brusse ja de Man Garabito (C-488/11, EU:C:2013:341, 56 ja 57 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

67 — Ks. tuomio Asbeek Brusse ja de Man Garabito (C-488/11, EU:C:2013:341, 58 kohta).

68 — Ks. direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohta ja 6 artiklan 1 kohta, ks. myös johdanto-osan neljäs ja yhdeksäs perustelukappale.

ehtoja olisi jätettävä soveltamatta kokonaisuudessaan, jotta elinkeinonharjoittajia ja etenkin luotonantajia, jotka toimivat poliittisesti ja taloudellisesti arkaluontoisella kulutusluottojen alalla, kannustetaan jättämään luottosopimuksista tämän luonteiset ehdot. Näin on erityisesti silloin, jos tällaisia ehtoja sisältyy vakiomuotoisiin ehtoihin, joita ei ole neuvoteltu sopimuspuolen kanssa.

80. Katson näin ollen, että direktiivin 93/13 3 ja 4 artiklan sekä liitteessä olevan 1 kohdan e alakohdan nojalla ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tarkasteltava, onko kaikkien kulutusluottosopimukseen sisältyvien sopimussakkoehtojen kumulatiivisena vaikutuksena se, että kuluttajalta vaaditaan suhteettoman suurta korvausta, vaikka luotonantaja ei vaatisikaan kaikkien tällaisten ehtojen täysimääräistä täyttämistä tai tiettyjä sopimussakkoehtoja pidetään kansallisen lainsäädännön mukaan pätemättöminä. Jos ehdot todetaan kohtuuttomiksi, kaikkia tällaisia ehtoja on jätettävä kokonaisuudessaan soveltamatta kuluttajaan.

Ratkaisuehdotus

81. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Krajský soud v Prazen (Prahan alueellinen tuomioistuin) esittämiin kysymyksiin seuraavasti:

— Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annettua neuvoston direktiiviä 93/13/ETY olisi tulkittava siten, että se on esteenä pääasiassa kyseessä olevien kaltaisille kansallisille menettelysäännöille, joiden mukaan i) maksukyvyttömyystuomioistuin ei voi liitännäistä kannetta ratkaistessaan tutkia omasta aloitteestaan kulutusluottosopimukseen perustuvien täytäntöönpanokelpoisten vakuudettomien saatavien pätevyyttä, määrää tai etuoikeusjärjestystä eikä ii) tutkia omasta aloitteestaan vakuudellisen saatavan laillisuutta ja jotka iii) tekevät kuluttajalle, joka on velallinen, mahdottomaksi ja/tai suhteettoman vaikeaksi riitauttaa täytäntöönpanokelpoisen vakuudettoman saatavan, jos tällaiset saatavat perustuvat kulutusluottosopimukseen, vaikka maksukyvyttömyystuomioistuimella on käytettävissään tätä varten tarvittavat oikeudelliset seikat ja tosiseikat.

— Kulutusluottosopimuksista ja neuvoston direktiivin 87/102/ETY kumoamisesta 23.4.2008 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2008/48/EY 10 artiklan 2 kohdan d alakohtaa olisi tulkittava siten, että kulutusluottosopimukseen liittyvää maksukyvyttömyysasiaa käsittelevän kansallisen tuomioistuimen on tutkittava viran puolesta, onko luotonantaja antanut velalliselle kyseisessä säännöksessä edellytettävät tiedot, ja määrättävä asiaa koskevat kansallisen lainsäädännön mukaiset seuraamukset, ellei tätä velvollisuutta ole täytetty.

— Direktiivin 2008/48 10 artiklan 2 kohdan d alakohtaan sisältyvä luoton kokonaismäärän käsite olisi ymmärrettävä siten, että sillä tarkoitetaan 3 artiklan l alakohdassa tarkoitettua luottosopimuksen mukaisesti kuluttajan käyttöön annettavaa kokonaismäärää, toisin sanoen määrää, jonka luotonantaja tosiasiallisesti maksaa kuluttajalle ja joka siten annetaan kuluttajan käyttöön, lukuun ottamatta luotonantajalle maksettavia kuluja. Direktiivin liitteessä I olevaan todellisen vuosikoron laskentakaavaan sisältyvä nostoerä on sama kuin luoton kokonaismäärä.

— Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen asia on ratkaista, onko luottosopimukseen sisältyvien sopimussakkoehtojen kumulatiivisena vaikutuksena se, että kuluttajalta vaaditaan suhteettoman suurta korvausta direktiivin 93/13 3 ja 4 artiklassa sekä liitteessä olevan 1 kohdan e alakohdassa tarkoitetulla tavalla, vaikka luotonantaja ei vaatisikaan kaikkien tällaisten ehtojen täysimääräistä täyttämistä tai tiettyjä sopimussakkoehtoja pidetään kansallisen lainsäädännön mukaan pätemättöminä. Jos ehdot todetaan kohtuuttomiksi, kaikkia tällaisia ehtoja on jätettävä kokonaisuudessaan soveltamatta kuluttajaan.